

námety, a i diskutabilné state poslúžia pri výmene názorov, pri vydiskutovaní nejasností.

Osobitne treba vyzdvihnúť tú okolnosť, že autor nekončí tézu rokom 1945, ale právom uplatňuje požiadavku, aby do disciplíny dejín štátu a práva ČSSR sa pojali aj najnovšie dejiny, dejiny budovania socializmu; dejiny najslávnejšie, v ktorých sa splnili stáročné túžby nášho pracujúceho ľudu, a to napriek tomu, že podľa terajšieho študijného plánu našich právnických fakúlt sa prednášajú dejinné udalosti nášho ľudovodemokratického štátu v osobitnej disciplíne, v dejinách štátu a práva socialistických krajín. Myslím, že výklad by mal končiť vydaním našej socialistickej ústavy.

Recenzovaná kniha prof. V. Vaněčka je ďalším významným krokom k vypracovaniu syntetického diela dejín štátu a práva na území ČSSR, na ktoré naša právnehistorická veda už dávno čaká.

Martin Vietor

Karel Malý, K českému trestnímu právu 15.—16. století, Rozpravy CSAV, Řada společ. věd, roč. 72, 1962, seš. 4, str. 112

Plánovité studium hlavních jevů ve vývoji státu a práva na území dnešního našeho státu, jak je prováděno jednak na našich právnických fakultách, jednak v rámci Československé akademie věd, přineslo v nové — a dosud nejzávažnější — práci badatele mladší generace Karla Malého další cenný výsledek. V čem jsou jeho klady a k jakým úvahám dává podnět?

Zvláště příznivým rysem v nové práci K. Malého je to, že ani při nejpodrobnějších rozborech detailů daného tématu, jejichž nutnost přináší zejména používání původního materiálu z archivů, neztrácí ze zřetele obecné souvislosti. Dokladem toho je již úvod k recenzované práci, v němž se autor jednak vypořádává s námitkou, že jde o téma z doby dávno minulé, jednak zasazuje svůj problém do celkového pohledu na rozvoj feudálního státu a práva u nás. Jiný příklad poskytuje Malého rozbor a koncepce deliktu *moci* na str. 82—85.

Pevné zakotvení v marxismu-leninismu umožňuje autorovi zdařilou expozici vlastního tématu a poskytuje mu metodicky bezpečný přístup k řešení otázek, jež tvoří jádro práce. Nejde tu v žádném případě o otázky snadné, jejichž řešení by se snad dalo redukovat na pouhé sebrání materiálu z právních předpisů a ze soudních nálezů stavovského období českého státu. Naopak, bylo třeba, aby autor vyvinul značné tvůrčí úsilí, měl-li náročnému čtenáři orientovanému historicko-materialisticky podat obraz hlavních právních instrumentů, jimiž vládnoucí třída 15. a 16. století u nás chránila své nejdůležitější zájmy a vymoženosti, na kterých spočívaly základy její třídní organizace, stavovského státu.

Nesmíme totiž zapomínat, že prameny samy nezanechaly nám systém trestního práva, jaký by odpovídal potřebám objektivního vědeckého pohledu dnešní doby a že ani dosavadní literatura, kterou autor kriticky probírá v II. kapitole své práce, k uspokojivému systému nedospěla, zejména ovšem proto, že neměla jasno v základních otázkách státu a práva vůbec.

Pokud jde o systematiku, bude mít kritický čtenář stále asi pochybnosti o vhodnosti seřazení látky v kapitole V. nazvané „Trestněprávní ochrana feudálního soudnictví, právního řádu a ústředních orgánů feudálního státu“. Že zde autor kolísal, ukazuje nejlépe skutečnost, že právě citovaný nadpis zní v Obsahu (na str. 112) jinak než v textu (na str. 75), v čemž je určité formální

nedopatření. Svým způsobem rozchází se ostatně i nadpis a reálný obsah kapitoly IV., v níž rovněž skutečné pořadí chráněných hodnot neodpovídá plně pořadí naznačenému titulkem „Trestněprávní ochrana feudálního státu jako celku a panovníka jako jeho představitele.“

Kladného ocenění zaslouží v práci K. Malého soustavná konfrontace obecných norem, ať již zákonných či obyčejových, se soudní praxí. Jednou z hlavních vad historickoprávních prací totiž bývá výhradná orientace na legislativu a vůbec na obecné normy, jejichž cena jako historického pramene se nehodnotí kriticky a které se berou za výlučný základ historickoprávních poznatků, zatím co skutečný život, vyjádřený nejlépe judikaturou, zůstává stranou. Tomuto nebezpečí se K. Malý vyhnul, možno říci, dokonale. Umožnilo mu to jednak hojné využívání archivních fondů, jednak to, že je v práci důsledně uskutečňována zásada těsného spojení právnických rozborů s osvětlováním hospodářské a třídní situace v období, jímž se tato právněhistorická práce zabývá.

Jednu z nejlépe takto propracovaných partií máme v kapitole III. nazvané „Trestněprávní ochrana feudálního vlastnictví a feudálních výrobních poměrů“. Je to na str. 21—37 partie o vzniku a vývoji trestněprávní normy, která měla za cíl čelit jakékoli formě třídního odporu poddaných rolníků a zároveň i stíhat každého jiného, kdo by se tohoto odporu *vedle poddaných* účastnil. Occasio legis byla zde dána poddanskou vzpourou, jíž se posléze účastnil i příslušník vládnoucí třídy a původní podobou této normy byl soudní náález, který vyslovil konkrétní trest. Je to známý „Daliborův náález“ českého zemského soudu z posledních let 15. století. Propracovanost této partie je zajisté dána i tím, že podstatná její část byla již publikována jako samostatné pojednání.*

Jak užitečný je odborný *právnícký* pohled na dané historické otázky, je vidno z četných míst práce, na nichž se různě opravují, doplňují a uvádějí na pravou míru nepřesná nebo nesprávná tvrzení v dosavadní historické literatuře, pokud narazila na události Malým dnes poprvé právněhistoricky analyzované (např. na str. 53—55 v otázce řízení při urážce královského majestátu).

Vraťme se však ještě ke kapitole čtvrté, v níž autor podrobně sleduje vytváření právní ochrany osoby panovníka, resp. konkrétně královské důstojnosti českého panovníka, tak jak je lze sledovat v pozitivněprávních ustanoveních počínaje 15. stoletím. Je to významná otázka, uvážíme-li, že na naší půdě převzala tuto ochranu, rozvitou za feudalismu, plně i kapitalistická společnost, pokud podržovala monarchickou formu vlády. Ještě totiž prosincová ústava Předlitavska, přesněji základní zákon o moci vládní a výkonné (č. 144/1867 ř. z.) prohlašoval v § 1, že císař je „posvátný (geheiligt), neporušitelný (unverletzlich) a neodpovědný“. To bylo ustanovení, jež u nás platilo až do r. 1918. Jeho některé historické kořeny v českém státním právu ukazuje autor velmi pěkně právě v hlavní partii čtvrté kapitoly. Bylo by lze tu jen vytknout, že nejsou sledovány jednak obecnoprávní (recepční), jednak přirozenoprávní linky těchto kořenů. Oba aspekty totiž nesporně v 15. a 16. století u nás otázka má. Že tomu tak je, ukazuje zřetelně např. to, že král Jiří (to je zejména charakteristické) výslovně poukazoval na to, že pachatel *criminis laesae maiestatis* podléhá trestu „podle všech práv“ (u Malého na str. 38).

Totéž platí jistě i pro jiné partie. Právě totiž v ochraně takových hodnot, jako je ochrana královského majestátu nebo výsadního postavení příslušníků státního aparátu lze očekávat, že značným přínosem bude osvětlení věci z hle-

* Universitas Carolina, Iuridica II., 2, 1956, str. 139—156.

diska také recepce cizích práv a vůbec vlivu cizích vzorů, a to zejména pokud jde o právo římské a právo kanonické. Působení těchto práv dosáhlo jistě svého vrcholu v době předbělohorské ve stol. 16., ale pravděpodobně mělo svou velmi silnou fázi již v době předhusitské, a to počínaje samým stoletím 13., ne-li 12. Je velmi pochybné, zda obraz získaný dnes K. Malým, ač je nesporně velmi cenný a má i význam průkopnický, bude obrazem definitivním, neboť neodpovídá ještě na velkou řadu otázek, jež se neodolatelně vnucují při četbě této práce.

Autor sám jen výjimečně dostává se nazpět do stol. 14. (zde je to *Maiestas Carolina*, která razí zřejmě cestu novým ideím), anebo na rozhraní století 14. a 15., do doby těsně předhusitské (tak např. v usnesení z r. 1402, na str. 62—63). Je to určitý nedostatek, ale omluvitelný tím, že autor chtěl si i časově přísně vymezit tematiku své práce. Ale dříve nebo později budeme muset jít dále. Bude úkolem dalšího bádání, navázat na to, co u Malého bylo zjištěno pro tuto „střední“ dobu českého feudalismu, a propojit na to náležitě historické souvislosti předcházejících období, naukově patrně ještě zajímavější potud, že se nám zde rýsují otázky vlastního vzniku institucí, které v této práci jsou osvětleny už ve své zralé podobě.

Přihlédnutí k recepčním souvislostem je v těchto otázkách tím naléhavější, že autor velmi často se vyjadřuje sám recepční terminologií, užívaje např. běžně označení „*crimen laesae maiestatis*“.

Zajímavé by také bylo, vývoj deliktu urážky majestátu sledovat ve spojení se zjevem práva stavů *odporovat* panovníkovi, jenž nedodržel své závazky vůči zemi (stavům). Neméně zajímavé a možná ještě důležitější by bylo, napojit to vše náležitě na politicko-ideologický vývoj, zejména také na ideje husitské a monarchomachické, jež se objevují v době krize feudalismu a projevují se zčásti jako odraz zájmů už nefeudálních.

Recenzovaná práce K. Malého představuje nesporně mimořádně významnou a poučnou *sondu*, úspěšně zapuštěnou hluboko do neznámého dosud právně-historického terénu klasické doby českého feudalismu. Nedostatek pracovníků a naléhavá nutnost osvětlit marxisticky co nejrychleji také hlavní otázky z jiných údobí, především novějších, nedovolily autorovu talentu plně se soustředit na látku, s jejímž zpracováním takto slibně započal a rozvinout před námi celý systém trestněprávních institucí českého zemského práva předbělohorské doby, neboť takovéto dílo vyžadovalo by ještě několikaleté vysoce specializované práce. Vzniklo tak jisté torzo. Ale i takto zůstane zásluha K. Malého nemalá: otevřel cestu tomu, kdo — třeba po letech — bude jednou pověřen úkolem, české trestní právo feudální doby definitivně vědecky zpracovat.

Václav Vaněček

Jaroslav Houser, *Dětská práce a její právní úprava v našich zemích za kapitalismu*, Praha 1962, Nakladatelství ČSAV, Rozpravy ČSAV, Řada společenských věd, ročník 72, sešit 5, str. 71

Práca detí je i v socialistickej spoločnosti aktuálnym problémom. Pravda, v celkom inom zmysle a v celkom iných spoločenských súvislostiach a preto aj s celkom inými požiadavkami na právnu politiku ako v kapitalistickej spoločnosti. Zmysel detskej práce nie je dnes v hospodárskom efekte, ktorým prináša vykorisťovanie lacnej pracovnej sily vlastníkovi výrobných prostriedkov, ale